

Σας καλωσορίζουμε στα εγκαίνια της νέας μας περιοδικής έκθεσης με τίτλο «**Στη Δίνη του Μεγάλου Πολέμου: Η Θεσσαλονίκη της Στρατιάς της Ανατολής**». Η έκθεση, παραγωγή του Μουσείου μας, υλοποιήθηκε με κύρια χρηματοδότηση από το Υπουργείο Πολιτισμού και τον ετήσιο προϋπολογισμό του Μουσείου μας και μερική από τον προϋπολογισμό της 6ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, στο πρόγραμμα της οποίας και εντάσσεται. Το Μουσείο μας δίνει πάντα το παρόν στις Μπιενάλε της Θεσσαλονίκης, η οποία για φέτος έχει ως θέμα της τις Φαντασιακές εστίες. Είναι η τέταρτη συμμετοχή του μουσείου μας μέσα σε διάστημα επτά ετών στις Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης που διοργανώνονται από το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και συγχρηματοδοτούνται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Φέτος η συμμετοχή μας δεν περιορίζεται μόνο στην περιοδική έκθεση που εγκαινιάζουμε σήμερα και που προτάθηκε από το Μουσείο μας προς ένταξη στις δράσεις του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 του Υπουργείου Πολιτισμού. Συνεργαστήκαμε και με το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης με το δανεισμό τεσσάρων φορητών εικόνων από τη συλλογή του μουσείου μας, 18ου αι., εξαιρετικής τέχνης και ενός γυάλινου μυροδοχείου, που εμπλουτίζουν τις θεματικές της περιοδικής έκθεσης ΚΟΙΝΟΙ ΙΕΡΟΙ ΤΟΠΟΙ και εκτίθενται στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και στο Γενί Τζαμί αντίστοιχα. Επίσης στο πλαίσιο της Μπιενάλε λίγο μετά τα Χριστούγεννα θα φιλοξενήσουμε στο Μουσείο μας τη δράση VIDEO ART ΜΗΔΕΝ από τις 27-31 Δεκεμβρίου. Πρόκειται για μία διεθνή επιλογή έργων βιντεοτέχνης με θέμα τον οικείο, προσωπικό και κοινωνικό χώρο, την εστία, και το σπίτι με την ευρεία έννοια και τελικά την πατρίδα.

Αλλά ας επιστρέψουμε στην έκθεση που εγκαινιάζουμε σήμερα. Αφορμή για τη διοργάνωσή της αποτέλεσε η ολοκλήρωση της συντήρησης στο εξειδικευμένο εργαστήριο χαρτιού του Μουσείου μας του πρωτότυπου σχεδίου του Γάλλου αρχιτέκτονα και πολεοδόμου Ερνέστ Εμπράρ που αποτυπώνει το τμήμα της πλατείας Αριστοτέλους πάνω από την Εγνατία, όπου σύμφωνα με τον σχεδιασμό μετά την πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης το 1917 προβλεπόταν να στεγαστεί το Δημαρχείο και η Διοίκηση της Πόλης. Το σχέδιο αυτό που ανήκει στη συλλογή του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας-Τμήματος Κεντρικής Μακεδονίας παραδόθηκε, κατόπιν των απαιτούμενων εγκρίσεων, από το ΤΕΕ στο Μουσείο μας προς συντήρηση και φύλαξη. Το Μουσείο μας προχώρησε παράλληλα στην εισήγηση προς την αρμόδια Δ/ση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού για τον χαρακτηρισμό του αρχιτεκτονικού σχεδίου του Εμπράρ ως κινητού μνημείου μαζί και με ένα λεύκωμα Γάλλου στρατιώτη (153 φωτογραφίες) που υπηρέτησε στο Parc Aeronautique στη σημερινή οδό Σοφούλη,

ιδιοκτησίας επίσης του ΤΕΕ, με στόχο την προστασία τους. Ο χαρακτηρισμός ολοκληρώθηκε με την από 10-7-2017 υπουργική απόφαση, η οποία δημοσιεύτηκε στο σχετικό ΦΕΚ, μόλις πρόσφατα, στις 11 Νοεμβρίου 2017. Να ευχαριστήσουμε από τη θέση αυτή την προϊσταμένη της Δ/σης Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος, κ. Σταυρούλα Φωτοπούλου και τον ιστορικό τέχνης Θανάση Σωτηρίου για τις ενέργειές τους. Όπως αναγράφεται στο ΦΕΚ το σχέδιο: *«αποτελεί σημαντικό τεκμήριο από τη διαδικασία επανασχεδιασμού της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917 και συγχρόνως έργο ενός σημαντικού αρχιτέκτονα-πολεοδόμου»*. Με την έκθεση αυτή αποδίδουμε σήμερα στο ευρύ αλλά και ειδικό κοινό το σχέδιο του Εμπράρ συντηρημένο και αποκατεστημένο, ενώ παράλληλα εορτάζουμε και την κρατική μέριμνα με την αναγνώρισή του ως κινητού μνημείου. Πριν συνεχίσω θα ήθελα να εκφράσω και από τη θέση αυτή τις ευχαριστίες μου στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας-Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας για την εμπιστοσύνη προς το Μουσείο μας και για τη γενικότερη συνεργασία μας.

Η σύνδεση του αρχιτεκτονικού σχεδίου του Εμπράρ και του φωτογραφικού λευκώματος αφενός με την πυρκαγιά του 1917 και αφετέρου με την παρουσία και τη δράση της Στρατιάς της Ανατολής στην πόλη κατά την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, σε συνδυασμό με τη συμπλήρωση 100 χρόνων από την ημέρα της πυρκαγιάς που καθόρισε μεταξύ άλλων τη μετεξέλιξη της Θεσσαλονίκης στη νεότερη και σύγχρονη πόλη και τη συμπλήρωση εντός του 2018 των 100 επίσης χρόνων από τη λήξη του Μεγάλου Πολέμου μας οδήγησαν στην ιδέα του σχεδιασμού και της υλοποίησης εντέλει της περιοδικής αυτής έκθεσης. Το κεντρικό έκθεμα εντάσσεται στο ιστορικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει χρονικά: στο διάστημα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της παρουσίας της Στρατιάς της Ανατολής στη Θεσσαλονίκη από το 1915 έως το 1918. Μέσω αυθεντικού, πρωτότυπου ιστορικού αρχειακού υλικού, φωτογραφιών της επίσημης Φωτογραφικής Υπηρεσίας της Στρατιάς της Ανατολής αλλά και ερασιτεχνών φωτογράφων, απλών στρατιωτών, μέσω ζωγραφικών έργων, καρτ ποστάλ, σχεδίων, σκίτσων, υδατογραφιών, λιθογραφιών, εκδόσεων της εποχής, μυθιστορημάτων, απομνημονευμάτων, ποιημάτων ταξιδιωτικών κειμένων, που αποτελούν αντικείμενα έκφρασης αλλά και προπαγάνδας, αναπαραστάσεις ή φανταστικές κάποιες φορές ή φαντασιακές αποδόσεις της πόλης της Θεσσαλονίκης με τη ματιά των ξένων, ο επισκέπτης καλείται σε πολλαπλές αναγνώσεις για να ανιχνεύσει την ιστορία της πόλης εκείνη την περίοδο. Μέσα από τις οκτώ κατά βάση ενότητες της έκθεσης παρουσιάζονται για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό εκφάνσεις της παρουσίας της Στρατιάς της Ανατολής και των επιπτώσεων της εμπόλεμης κατάστασης στην καθημερινότητα της πόλης, στον πολιτισμό, τις υποδομές, τον αστικό ιστό και την ύπαιθρο, την ανακατανομή του πληθυσμού και της ιδιοκτησίας, τον κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο, παράλληλα με την ιστορία της φωτογραφίας, της τέχνης και της λογοτεχνίας. Όπως εξηγούν οι επιμελητές της

έκθεσης, στόχος της έκθεσης είναι «να διερευνήσει παράλληλα τη «γκρίζα ζώνη» της συμμαχικής παρουσίας στην πόλη. Έτσι, από τη μια επιχειρεί να ανιχνεύσει στις αναπαραστάσεις δείγματα της αμφισβήτησης της εθνικής κυριαρχίας από τα πολυεθνικά στρατεύματα, ενώ από την άλλη να επισημάνει την παρακαταθήκη της Στρατιάς της Ανατολής στην πόλη». Οφείλουμε να μνημονεύσουμε, τα έργα υποδομών και κοινής ωφελείας, το πολιτιστικό έργο, τις αρχαιολογικές έρευνες από την ιδρυθείσα τότε Αρχαιολογική Υπηρεσία της Στρατιάς της Ανατολής, μέλος της οποίας ήταν και ο Ερνέστ Εμπράρ, που υπηρέτησε ως λοχίας και πραγματοποίησε έρευνες στην αιίδα του Γαλερίου και στη Ροτόντα-ευρήματα από την ανασκαφή που φυλάσσονται στο μουσείο μας παρουσιάζονται για πρώτη φορά στην έκθεση. Θα μου επιτρέψετε να σταθώ ιδιαίτερα σε ένα συγκινητικό έκθεμα. Στην ουσία πρόκειται για ένα σύνολο προσωπικών αντικειμένων ενός Γάλλου απλού στρατιώτη του Jean Épinat (1884-1975) που τον καιρό της ειρήνης ήταν ανθρακωρύχος και αγρότης παράλληλα, ο οποίος υπηρέτησε στην Στρατιά της Ανατολής και γι αυτό τα εγγόνια του τον ονόμαζαν ο παππούς της Θεσσαλονίκης. Το έκθεμα αυτό το οφείλουμε στην πρόσφατη, μόλις τον περασμένο Νοέμβριο, δωρεά του πιστού φίλου του Μουσείου μας, του βυζαντινολόγου και επιγραφολόγου Γιώργου Κιουρτζιάν. Το σύνολο αυτό αποτελεί μέρος μόνο της πλούσιας σε αντικείμενα συλλογής του που αποφάσισε μόλις πριν ένα χρόνο να δωρίσει στο Μουσείο μας αναγνωρίζοντας το έργο που επιτελείται. Θα ήθελα να τον ευχαριστήσω ιδιαίτερα και από τη θέση αυτή καθώς δεν μπόρεσε να είναι απόψε κοντά μας. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς και όλους τους συνεργαζόμενους φορείς και τους συλλέκτες που μας δάνεισαν με εμπιστοσύνη έργα των συλλογών τους ή παραχώρησαν ακριβή αντίγραφα για την υλοποίηση της έκθεσης αυτής. Το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας-Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, τη Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΑΠΘ, το Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης, το Ιστορικό Συλλεκτικό Αρχείο Θεσσαλονίκης Μάνου Μαλαμίδα και τον ιστορικό φωτογραφίας και συλλέκτη Χάρη Γιακουμή καθώς και τον συλλέκτη Πιέρ Ζιγκόρ. Τους συλλέκτες και κατόχους Αρσέν και Ρουπέν Καλφαγιάν και την κ. Σοφία Ανυπαρίδου, τον Γιώργο Κωνσταντινίδη, τον Βύρωνα Μήτο, τον Βασίλη Νικόλτσιο, τον Άλκη Ξανθάκη, τον Διονύση Στεργιούλα. Να ευχαριστήσω τον συντηρητή χειρογράφων Γιώργο Κανάκη του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας, τον φωτογράφο Θάνο Καρτσόγλου για την ευγενική χορηγία της ψηφιοποίησης και αναπαραγωγής ευαίσθητου υλικού. Να ευχαριστήσω τους συνεγάτες μου στο Μουσείο, ιδιαίτερα τους επιμελητές της έκθεσης, την ιστορικό τέχνης Αργυρώ Κατσαρίδου και τον αρχαιολόγο – μουσειολόγο Γιάννη Μότσιανο, τους αρχιτέκτονες Ζωή Ευαγγελοπούλου και Δημήτρη Αραπογιάννη για το μουσειογραφικό σχεδιασμό, την εφαρμογή και τον γραφιστικό σχεδιασμό, την αρχιτέκτονα Αναστασία Καραδημητρίου για την υποστήριξη της μουσειογραφικής εφαρμογής, τον

ηλεκτρολόγο μηχανικό Λάζαρο Μανινή, τη μηχανικό ηλεκτρονικών υπολογιστών Εύη Σαμολαδά, την αρχαιολόγο – μουσειολόγο Μερóπη Ζιωγána, για τις δημόσιες σχέσεις, τους συντηρητές Γιώργο Μπουδαλή, Ανέτα Τσούκα, Δήμητρα Δροσάκη, Βασιλική Κωστοπούλου, τον ηλεκτρολόγο Γιώργο Ζίγκα, τους τεχνίτες Γιώργο Αλεξανδρή, Βασίλη Ρέμβο, Βασίλη Γρατσανλή και óλο το διοικητικό, φυλακτικό και προσωπικό καθαριότητας του μουσείου.

Ήταν η Θεσσαλονίκη το μαργαριτάρι του Αιγαίου, μόνο μια πόλη συναρπαστική πολύχρωμη και πολύμορφη, εκείνη την εποχή, óπως την έβλεπαν οι ξένοι;; Σας καλούμε να τη δείτε με τα δικά σας μάτια μέσα από τα μάτια των ξένων και να αναστοχαστείτε, να αναρωτηθείτε να επαναπροσδιορίσετε τις απόψεις και ενδεχομένως τα στερεότυπα που έχουν διαμορφωθεί και παραμένουν ίσως μέχρι και σήμερα. Ευχαριστούμε όλους για την παρουσία σας.

Εύχομαι Καλά Χριστούγεννια μια ειρηνική χρονιά με δημιουργία και αλληλεγγύη.